

تحقیق هفته

شماره: 404

(از 29 دلوه الی 5 حوت 1401 هـ ش)

مدیریت درست منابع برق؛ از رفع نیازمندی شهروندان تا رشد اقتصادی

این نشریه هفته‌وار، تحلیل رویدادهای مهم سیاسی، اقتصادی، امنیتی و اجتماعی افغانستان و منطقه است که به زبان‌های پشتو، دری، انگلیسی و عربی توسط مرکز مطالعات استراتژیک و منطقی تهیه و نشر می‌گردد.

آنچه درین شماره می خوانید:

- مدیریت درست منابع برق؛ از رفع نیازمندی شهروندان تا رشد اقتصادی 3
- مقدمه 3
- منابع تولید انرژی برق در افغانستان 3
- اهمیت انرژی برق در رشد اقتصاد کشور 4
- چگونه می توان بحران بی برقی در کشور را پایان داد؟ 5
- نتیجه گیری 6
- مراجع 8

مدیریت درست منابع برق؛ از رفع نیازمندی شهروندان تا رشد اقتصادی

مقدمه

افغانستان با داشتن منابع سرشار تولید انرژی، هنوز هم بر برق وارداتی متکی است. ازبکستان، ترکمنستان، تاجکستان و ایران چهار کشوری اند که حدود 80 فی صد برق مورد نیاز افغانستان را تأمین می کنند. حکومت ها در افغانستان علی رغم منابع سرشار انرژی تا کنون نتوانسته اند برق دوامدار را برای شهروندان خویش تأمین نمایند. در موجودیت چنین معضل؛ از یک سو چرخه ی اقتصادی کشور به کندی گراییده و هر از گاهی کاملاً متوقف می شود. و از سوی دیگر بسیاری از شهروندان پایتخت به خصوص آنانی که به مشکل فقر و بیکاری روبرو هستند بدلیل نداشتن توانایی تهیه برق از منابع دیگر اغلب اوقات خود را در تاریکی سپری می کنند .

هرچند مشکل بی برقی در افغانستان یک چالش جدید نبوده و از سال ها بدین سو به گونه میراثی از یک حکومت به حکومت دیگر به علت بی توجهی یا سوء مدیریت انتقال یافته، اما امید می رفت که با ختم اشغال و تشکیل امارت اسلامی در افغانستان به این مشکل تا حد زیاد رسیده گی شود. با گذشت بیش از یک و نیم سال دیده می شود که بحران تاریکی تا هنوز حتی در مواردی بیشتر از پیش پا برجاست .

طوری که دو هفته قبل، رسانه ها از توقف فعالیت هزار و ۲۰۰ شرکت صنعتی در سطح کشور به علت قطع برق خبر داده اند. در حالی که همه می دانیم کارخانه های بزرگ و کوچک صنعتی و شرکت های تولیدی همه بر پایه ی برق استوار بوده به چرخش می افتند .

در این نوشته، منابع تولید انرژی برق در افغانستان، اهمیت انرژی برق در پیشرفت اقتصاد کشور و این که چگونه می توان به بحران بی برقی در کشور پایان داد، موضوعاتی اند که به آن ها پرداخته خواهد شد.

منابع تولید انرژی برق در افغانستان

افغانستان از ثروتمندترین کشورهایی است که دارای منبع بزرگ انرژی می باشد. زیرا این کشور با داشتن آب های فراوان بزرگترین ظرفیت اعمار سدهای آبی و بندهای آبگردان را دارا بوده و از طرف دیگر ذخایر پنهان در دل کوه های این کشور منبع غنی در جهت تولید انرژی پنداشته می شود. افغانستان در حوزه ی آبی یکی از غنی ترین کشورها در منطقه است. هر چند بر بنیاد آمارها سالانه حدود ۷۵ فیصد آب های جاری این کشور به سایر کشور های همسایه سرازیر می شود. نظر به تحقیقات صورت گرفته از سوی اقلیم

شناسان، ارزش این آبها مطابق به نرخ بین المللی آبهای شیرین در جهان برابر با ۵۰ میلیارد دالر امریکایی تخمین شده است؛ گرچه افغانستان تا کنون هیچ حق آبه‌ای دریافت نکرده است. با این حال اگر این آبها به گونه‌ی درست مدیریت شوند و منصفانه از این حق آبه‌ها با در نظر داشت اصل حاکمیت ملی و ضرورت حقوقی، بندهای تولید انرژی اعمار گردد؛ می‌تواند نیاز انرژی برق در کشور را تکافو نماید.

هم‌چنان استفاده از ذغال سنگ، یورانیوم، نفت و گاز جهت تولید انرژی برقی در دنیا یک امر معمول می‌باشد. اما در افغانستان یک بخش بزرگ این منابع دست ناخورده مانده و بخش دیگر آن به طور اغلب غیر تخصصی استخراج و به بازار سیاه عرضه می‌شود و یا هم به بهای ناچیز به کشورهای همسایه صادر می‌گردد.

بر اساس گزارشی که از طرف وزارت انرژی و آب افغانستان به نشر رسیده، ظرفیت تولید انرژی بالقوه‌ی این کشور ۲۴ هزار میگاوات برق است؛ که از جمله ۲۳ هزار آن از منابع آبی، حدود (۵۱۴-۵۲۴) میگاوات آن از ذغال سنگ، حدود (۳۵۰-۵۰۰) میگاوات آن از گاز طبیعی و اخیراً حدود (۱۲۵-۳۰۰) میگاوات آن از نفت خام می‌باشد. هم‌چنان طبق آمارهای مرکز بین المللی انرژی قابل تجدید، افغانستان در یک سال حدود ۳۰۰ روز آفتابی دارد که به این اساس می‌شود در هر ده متر مربع یک کلیو وات انرژی آفتابی تولید کرد. همچنین بادهای موسمی و فصلی در اقصی نقاط مختلف این کشور فرصت مضاعف در زمینه‌ی تولید انرژی برق بادی را فراهم می‌کند. با این حال گزارش‌های دیگری نیز وجود دارد که افغانستان ظرفیت ۲۰۰ هزار میگاوات برق، از منابع آفتابی و بیش از ۶۸ هزار میگاوات برق، از منابع بادی را نیز در خود دارد.

اما متأسفانه افغانستان علی‌رغم این همه منابع عظیم و فراوان انرژی برق در منطقه، از مدت‌ها بدین سو متکی به برق وارداتی بوده و در حدود ۲۰ درصد از انرژی برق مورد نیاز خود را از منابع داخلی تولید می‌کند. و متباقی آن (۸۰ درصد) را از کشورهای همسایه چون تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان و ایران وارد می‌کند.

اهمیت انرژی برق در رشد اقتصاد کشور

برق یک عنصر بس مهم در دنیای معاصر نسبت به هر کالای مصرفی دیگر از اهمیت ویژه‌ای برخوردار بوده، زیرا بنیاد هر کاری از تولید فابریکه‌های صنعتی شروع تا اطلاع رسانی، فعالیت‌های تجاری، کارکردهای امنیتی و فعالیت‌های دیگر اقتصادی و اداری همه بر انرژی برق استوار است. بناء چرخه‌ی اقتصاد هر کشور مرتبط به تولیدات انرژی برق آن کشور می‌باشد. هرگاه انرژی برق فراوان و ارزان باشد سرمایه‌گذاری در عرصه ساخت و ساز فابریکه‌ها رونق می‌یابد. همچنین فابریکه‌های بیشتری شروع به فعالیت نموده تولیدات را افزایش می‌دهد. موجودیت فابریکه‌های تولیدی بیشتر از یک طرف ظرفیت تولیدات داخلی را بلند برده،

رشد اقتصادی کشور را ارتقا می دهد، از طرف دیگر این فابریکه‌ها باعث ایجاد فرصت‌های شغلی شده منابع انسانی بیشتری را به کار می‌گیرد. با این کار گراف بیکاری در کشور پایین آمده و مشکل فقر فراگیر در میان مردم کاهش می‌یابد. پس همان‌گونه که مشکل بی‌برقی باعث تعطیل فابریکه‌ها و فعالیت‌های تجارتي می‌شود هم‌چنان دسترسی به آن در رشد و ارتقای اقتصاد کشور نقش بارزی را دارا می‌باشد.

اما افغانستان با آنکه از منابع فراوان انرژی برق برخوردار است، نه تنها از این منابع استفاده نمی‌کند؛ بل صدها هزار متر مکعب آب که معادل میلیون‌ها دالر می‌شود، به طور رایگان سالانه به کشورهای همسایه سرازیر می‌گردد. در حالی که حدود ۳۰۰ میلیون دالر امریکایی را صرف خریداری انرژی برق ناچیز وارداتی از این کشورها می‌نماید. اگر این مقدار پول که سالانه صرف خرید انرژی برق در کشور می‌شود در بخش دیگری سرمایه‌گذاری شود، خود یک منبع بزرگ عایداتی به دولت خواهد بود. هم‌چنان اگر منابع انرژی برقی در افغانستان درست مدیریت شود، نه تنها سالانه از صرف میلیون‌ها دالر جهت خریداری برق از همسایه‌گان جلوگیری می‌شود، بلکه می‌توان از پول‌های به دست آمده از توربین‌های تولید برق، مصارف شهروندان و به خصوص از سرمایه‌گذاری‌های داخلی در کشور سود برد و هم‌چنان انرژی برق اضافه از ضرورت را به قیمت مناسب به کشورهای همسایه صادر کرد.

به هر حال نبود انرژی برق نه تنها باعث کندشدن روند کار صنعت کاران و کسبه کاران می‌شود بلکه فقر و بیکاری را بیار می‌آورد. و اما خود کفائی در تولید انرژی برق در حالی که در دنیای امروزی یک امر حیاتی در امر دولت‌داری پنداشته می‌شود؛ نظر به جایگاه ویژه‌ی آن در جهت‌بخشی چرخ زندگی، زمینه‌ساز رشد و توسعه‌ی اقتصادی گردیده، در نتیجه سبب خود کفایی اقتصادی شده و هم‌چنان ثبات سیاسی در کشور را نیز ضمانت می‌کند.

چگونه می‌توان بحران بی‌برقی در کشور را پایان داد؟

هر چند در بعضی از حوزه‌های آبی افغانستان، به خصوص در حق آبه‌های مرزی با برخی از کشورهای همسایه تا هنوز برخی مشکلات لاینحل باقی مانده است؛ و باورهایی نیز بر بهره‌برداری عده‌ای از این کشورها در بی‌ثباتی سیاسی و امنیتی این کشور وجود دارد. مسئله‌ی بحران آب از جمله قضایای لاینحل در تمام حکومت‌ها به خصوص حکومت بیست ساله‌ی جمهوریت در افغانستان بوده، زیرا عده‌ای از تحلیلگران مشکلات پیش آمده‌ی سیاسی بین افغانستان و کشورهای همسایه را مربوط و منوط به کش وقوس‌های آبی می‌دانند. بناء ضرورت است که حکومت افغانستان با پالیسی درست و سنجیده با کشورهای همسایه مذاکره نموده مشکل حق آبه‌ی افغانستان با این کشورها را حل نماید و اجازه ندهد که مردم بیش از این از تاریکی بی‌برقی رنج ببرند.

در قدم بعدی برای استفاده از منابع عظیم طبیعی جهت رشد و توسعه در امور داخلی، ایجاد روحیه ملی میان اقشار مختلف جامعه حتمی است. بدون شک روحیه عالی همکاری مردمی در کشور همانا قدمی دیگری است که اراده‌ی ریسک‌پذیری برای تلاش در عرصه خود کفایی خصوصا در حوزه تولید انرژی برق را تحمل پذیر می‌سازد. شاید در آغاز چالش آور باشد ولی در آینده‌های نزدیک تحول مثبت و بنیادی را در جامعه ببار خواهد آورد. از مهمترین گام‌ها در این عرصه شاید سرمایه‌گذاری دولت برای ایجاد بندهای بزرگ آبی چون بند نغلو، کجکی و سلما و... بر دریاها و رودهای کشور باشد. چون اعمار بندهای بزرگ در زون‌های مختلف کشور به گمان اغلب مشکل بی‌برقی در افغانستان را رفع خواهد کرد.

هم‌چنان تسهیل امور برای سکتور خصوصی جهت تولید انرژی به گونه‌ی داوطلبانه شاید یکی از فرصت‌های دیگری باشد که زمینه‌ی تلاش را جهت رشد کیفیت و ارتقای سطح تولید از منابع گوناگون موجود در کشور مساعد می‌سازد. از سویی هم ارائه‌ی خدمات از انحصار یک شرکت خاص (برشنا) بیرون شده از یک طرف فرصت‌های همکاری و هماهنگی در عرصه‌ی تولید برق را مساعد می‌نماید. از طرف دیگر امید می‌رود که در پالیسی‌ها و استراتژی‌های سکتور انرژی غنای بیشتری به بار آید. به همین ترتیب جلب و جذب سرمایه‌گذاران خارجی از سوی حکومت یک فرصت مضاعف است که کشور را به خود کفایی انرژی برق می‌رساند. در این اواخر رسانه‌ها از علاقه‌مندی سرمایه‌گذاران چینی جهت سرمایه‌گذاری در افغانستان خبر داده بودند. اما حملات اخیر بر اماکن دیپلمات‌نشین پایتخت به خصوص حمله بر اقامت‌گاه چینی‌ها در هوتل «لوگن» در شهر نو کابل که حدود ۳۵ سرمایه‌گذار چینی در این هوتل حضور داشتند، باعث شد که شهروندان خارجی از لحاظ امنیتی در این کشور احساس خطر نمایند. بدین لحاظ کشور چین شهروندان خود را از افغانستان بیرون نموده است و حالا توافق‌ها پیرامون سرمایه‌گذاری بر زبان یا کاغذ باقی مانده‌اند.

نتیجه‌گیری

از مطالب فوق دانسته می‌شود که افغانستان با آن که از منابع سرشار طبیعی و فرصت‌های ویژه برای تولید انرژی برخوردار است. اما در ارائه خدمات‌گذاری در مسئله‌ی تولید انرژی برق ناموفق بوده و بنابر دلائل متعددی چون سوء مدیریت، ناامنی، مشکلات مرزی و... تا کنون نتوانسته حد اقل برق مورد نیاز خویش را از منابع داخلی تأمین نماید. به همین اساس متکی به منابع خارجی بوده و از این بابت همواره در تاریکی قرار دارد. بنابر این جهت رفع مشکل بی‌برقی پیشنهادات ذیل را ارائه می‌داریم:

- حکومت افغانستان برای استفاده از منابع آبی کشور باید در روشنی پیمان‌های حقوقی بین‌المللی با همسایه‌گان پیرامون حق آبه‌ی کشور به مذاکره پرداخته تا در زمینه‌ی سرمایه‌گذاری بندهای آبگردان اقدامات مؤثری صورت گیرد.

- یکی از امور ارزنده در این زمینه تهیه و ترتیب قوانین و پالیسی‌های مربوط به مدیریت آب‌های کشور می‌باشد که در صدر کارهای حکومت باید قرار داشته باشد.
- کشور ما از معادن بزرگ زغال سنگ برخوردار بوده، اما متأسفانه به گونه‌ی غیر تخصصی استخراج شده و عرضه بازار سیاه می‌شود و یا این که به کشور های همسایه به بهای اندکی صادر می‌شود. چه بهتر خواهد بود که از این زغال سنگ جهت تولید انرژی برق در کشور استفاده بهینه صورت گیرد.
- افغانستان با داشتن منابع آفتابی و بادی نیز از فرصت‌های بالایی برخوردار است؛ توجه به سرمایه‌گذاری در این موارد نیز می‌تواند در تکافوی برق در سرتاسر کشور تاثیر مثبت و بسزایی داشته باشد. چرا که در حدود ۲۶۸ هزار میگاوات برق ظرفیت این دو منبع طبیعی برآورد شده است.
- عدم خود کفائی در تولید انرژی برق چالش همیشگی فرا راه حکومت‌ها و مردم ما در کشور بوده است. لذا نیاز است که حکومت در این زمینه اقدامات جدی‌تری را چه از راه جلب و جذب سرمایه‌گذاران خارجی و چه تسهیل سرمایه‌گذاری از سوی سرمایه‌گذاران داخلی و... روی دست گیرد. زیرا تولید انرژی برق از منابع داخلی از یک طرف فرصت‌های سرمایه‌گذاری بیشتری را در داخل کشور تسهیل نموده، تولیدات داخلی را بلند می‌برد. از طرف دیگر زمینه‌ساز رشد اقتصادی شده، مشکل فقر و بی‌کاری را مرفوع می‌سازد و هم‌چنان مردم ما را از وابسته‌گی کشورهای همسایه رهایی می‌بخشد.

پایان

مراجع

1. <https://www.afintl.com/202212153620>
2. [/https://8am.media/water-crisis-in-afghanistan](https://8am.media/water-crisis-in-afghanistan)
3. https://fa.wikipedia.org/wiki/%D8%AA%D9%86%D8%B8%DB%8C%D9%85_%D9%85%D9%86%D8%A7%D8%A8%D8%B9_%D8%A2%D8%A8_%D8%AF%D8%B1_%D8%A7%D9%81%D8%BA%D8%A7%D9%86%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86
4. [/https://pajhwok.com/fa/opinion/a-look-at-afghanistans-energy-sector-challenges-and-solutions](https://pajhwok.com/fa/opinion/a-look-at-afghanistans-energy-sector-challenges-and-solutions)
5. [-https://studylib.net/doc/25513810/afghanistan-fussel-fuel-%D8%B0%D8%AE%D8%A7%DB%8C%D8%B1](https://studylib.net/doc/25513810/afghanistan-fussel-fuel-%D8%B0%D8%AE%D8%A7%DB%8C%D8%B1)

مرکز مطالعات استراتژیک و منطقوی یک نهاد مطالعاتی غیردولتی و غیرانتفاعی می باشد که در سال ۱۳۸۸ خورشیدی در شهر کابل بنیان نهاده شده است. این مرکز از طریق پژوهش های دقیق و بی طرفانه خویش به منظور ارزیابی و غنامندی پالیسی ها در افغانستان و منطقه فعالیت می کند.

ارتباط با ما:

ایمیل: csrskabul@gmail.com info@csrskabul.com

وب سایت: www.csrskabul.net - www.csrskabul.com

تماس: +۹۳۷۸۰۶۱۰۰۰

